

Május 1. Májusfaállítás szokása

Május elsejéhez kapcsolódik őseink egyik legjellegzetesebb szerelmi jelképe, a májusfa állításának szokása. Elődeink ezekkel a díszes fákkal, zöldágakkal jelezték, hogy szívük kit választott.

A zöld ág szimbolikus tavaszi kellék volt Európában, melynek - a helyi szokásoktól függően - tavaszváró, rontáselhárító és termékenységvarázsló szerepe volt. A májusfa állításáról 15. századi magyar források szólnak először, ám a szokás valószínűleg annál régebbi. A fát május elsején állítják fel, de korábban volt olyan település is, ahol pünkösdi napján tartottak májusfa ünnepséget.

A májusfa sudár, a törzsén gallyaitól megtisztított, hegyén lombos fa, vagy szép növésű ág. A legények éjszaka vágják ki az erdőn, és hajnalra állították fel, a helyi szokásoknak megfelelően minden lányos ház elé csoportosan, vagy mindenki a saját szerelmének háza elé.

A fa kivágása, feldíszítése és felállítása bizalmas feladat volt, minden titokban történt, csak a legénybanda tudta, hogy mi fog zajlani az éjszaka. A májusfa a lányos házaknál egyfajta presztízzsel bírt, hisz ez mutatta meg a faluban, hogy kinek van udvarlója, s minél pompásabb volt a felállított ág, annál büszkébb volt a gazda az udvarlóra is, hiszen a fa dísz, formája, fajtája és nagysága az udvarlási szándék komolyságának egyik jelképe volt.

Általában a májusfa a nagylányság elismerését is jelentette egyben, hisz ezután már eljárhattak a bálókba és a helyi táncos multságokba. Néhol a rossz hírű lányoknak kiszáradt gallyat állítottak fel a ház elé, amit rongyokkal, fazekakkal „ékesítettek”.

Alkalmanként előfordult, hogy egyes lányok nem kaptak májusfát, ez sokszor keseredettséget és bosszút okozott, s a szép májusfákat ilyenkor elcsúfították. Viszont ezt nem csak az irigy lányok tehették, hanem azok a legények is, akik már olyan házhoz vitték volna a fájukat, ahol díszelgett egy. Egyes területeken éppen ezért alakult ki a májusfa őrzésének szokása. Ezekben a helyeket azonban a konfliktus kialakulásának volt nagy esélye, hiszen még így is megpróbálták a már felállított fákat elbontani, s legtöbbször a verekezésben látták a megoldást.

A fa őrzéséről szól Ortutay Gyula 1934-es gyűjtéséből származó nóta:

Ma van május első vasárnapja
Kinn alszik a legény a kapuba.
Kejj fel legény oda van a kalap,
A májusfa a zöld erdőbe maradt
Nem maratt ott mer én elültettem
Mit tehetek ha ellopták tőlem.

A bontás legtöbbször rituális tánccal, azaz a májusfa kitáncolásával és a fa kidöntésével járt. Ennek a ceremóniának szoros kapcsolata lehetett a pünkösdi király választásával is. Bizonyítékként egyes forrásokban találunk utalást a máj-kerékre, amelyet a májusfa mellett (vagy helyett) állítottak a magyarság északnyugati területein. A máj-kerék egy magas rúd végére tűzött, szalagokkal, borosüvegekkel, zsebkendőkkel díszített szekérkerék. A kerékről a díszeket a legényeknek kellett leszedniük, ezzel is bemutatva bátorságukat, rátermettségüket. Az ügyességi versenyek győztese lehetett a pünkösdi király, a legénybíró, vagy a bálók, multságokat rendező első legény.

Sok helyen még ma is él a falvakban, városokban a májusfa állításának szokása. A feldíszített ág jelentése napjainkban is a szerelem kinyilvánítása, bár már többnyire csak apró ágakkal jelzik a legények szándékukat. Még inkább elterjedt szokás a májusfaállítás alternatívája az udvarlók részéről, a májuskosár köttetése. Ez egy nagyobbacska kosár, teli ajándékkal és színes virágokkal, szalaggal átkötve.

A magasra hagyott természetes fa állítása közösségi alkalommá vált, amelynek csúcspontját a fa kitáncolása jelenti. Ehhez gyakran társulnak helyi rendezvények, koncertek, néptáncal tarkított találkozók. A közösségi májusfaállítás szokása Hajdúnánáson is jelen van. De, mint azt Igmándy József írja, az 1940-es évektől a házak előtt is feldíszítették a legények a fát a kiszemelt nánási lánynak. Ha ön is állított már májufát, vagy önnek is állítottak valaha, ossza meg velünk ennek a szép hagyománynak az emlékét.

A fotókat helyszín megnevezésével és dátummal ellátva várjuk a moricz.helytorteneti@gmail.hu email címre, vagy a Helytörténeti Gyűjtemény facebook oldalára.

Legények májufát állítanak

Így készült Hajdúnánás májusfája 2018-ban
(Önkormányzat felvétele)

Virágcsokrot szobadíszül nemigen használnak. Leggyakrabban szobadísz csokrok a szalmavirág, továbbá a sóvirág (szíki leleg, *Statice Gmelini Willd.*) virágjából készült immortella. A *Pelargonium*ot és a *Tradescantiát* azonban cserépbe vagy ládába, esetleg ócska edénybe ültetve használják szobadíszül is. A legények vasárnapokon, ünnepeken, multságokon tűztek a kalapjuk mellé virágot, főleg rózsát, szekfűt, szalmavirágot, tulipánt, gyöngyvirágot, pántlikajüvet, de általában jobban kedvelték a darutollat. A leányok a hajukba sohasem tűztek virágot, hanem épúgy, mint az asszonyok a kezükben vittek egy kis csokrot a keszkenővel együtt. Ezt a kis csokrot a legények bizony sokszor ellopták, egyébiránt a leány önként sohasem adott virágot a legénynek, legfeljebb húsvétkor. A legények lakodalmakban, bálban adtak a leányoknak virágot, de a legtöbb leány nem fogadta el. A májusfa tűzése egészen újkeletű szokás. Lakodalmakban a lovak kantárát és hámját is feldíszítették virágokkal. Az iskolás-gyermek a tanítónak, főleg pedig a tanítónőnek kedveskedtek virággal, a szülők pedig a gyermekeik vizsgájára vittek virágot.

Igmándy József: Hajdúnánási kiskertek
Debreceni Szemle 15. évf. 3. sz. (1941)

Májusfa a megyében
www.haon.hu

További információt olvashat:

Néprajzi Lexikon

Réső Ensel Sándor: Magyarországi népszokások (Pest, 1866)

Róheim Géza: Magyar néphit és népszokások (Bp., 1925)

Bálint Sándor: Az esztendő néprajza (Bp., 1943)

Dömötör Tekla: Naptári ünnepek – népi színjátszás (Bp., 1964)